

Września w czasie II Rzeczypospolitej

Właśnie ukazała się książka Mariana Torzewskiego „Ziemia wrzeńska w Polsce Odrodzonej. Czasy i ludzie”. Jest to trzecia część cyklu; dwie poprzednie książki, traktujące o czasach zaboru pruskiego i I wojny światowej, zostały wydane w latach 2013 i 2014. W najnowszej, obejmującej lata II Rzeczypospolitej, z różnych powodów nie znalazły się zaplanowane początkowo dwa rozdziały, które zostały obecnie przygotowane przez autora do publikacji w Przeglądzie Powiatowym. Pierwszy rozdział, zatytułowany „Handel i usługi”, podzielony został na kilkanaście części, z których każdą można by rozpocząć od słów:

Wrześnianin udaje się...

Skład K. Chelmińska przy Sienkiewicza 21, fot. Fr. Włosik jesień 1938

7. Po odzież i buty

Najbardziej popularną formą sklepów odzieżowych były w tamtym czasie sklepy bławatno-konfekcyjne, czyli oferujące tkaniny (przestarzałe bławaty) oraz lekką odzież i różne do niej dodatki. Najszacowniejszą we Wrześni na tym polu była firma „K. Chelmińska”, założona w 1888 roku przez Józefa Chelmińskiego, prowadzona później przez jego żonę Katarzynę (stąd K.) i córkę Helenę, a od 1930 roku przez drugą córkę, uczestniczkę strajku dzieci wrzeńskich, Stefanię, zamężną Durczykiewiczową. Skład przez

ty, popelinę, flanelę, trykoty, szyfony, welwety, barchany, woale, oprócz tego firany tiulowe, madrasowe z deseniem i bez, gotowe i z metra. Wśród konfekcji sprzedawano tzw. stołownicę, czyli nakrycia stołowe (obrusy, serwetki, ręczniki) i bieliznę (damską), bluzki, swetry, kostiumy i wiosenne płaszcze (damskie) oraz tzw. towary krótkie (przestarzałe pasmanteryjne, drobnej galanterii) – parasole, pończochy, skarpetki, rękawiczki, chusteczki, koronki i inne artykuły „przybraniowe”, nakrycia głowy – kapelusze, berety, szale, chustki.

W kamienicy Rynek 23, wówczas

towary krótkie, Banaszak w zasadzie nie zmienił oferty, a skład Nowickiego nastawił się przede wszystkim na bławaty: płótna pościelowe i bielizniane, materiały wełniane płaszczowe, na suknie i garnitury, jedwabie, tafy gładkie i różnych innych odmian, satyny, specjalizował się w kompletnych wyprawach ślubnych, sprzedawał bieliznę damską, męską i dziecięcą, firany różnych odmian oraz towary krótkie. Drugi sklep, położony bliżej kamienicy Rynek 22, przez prawie cały okres II RP miał jednego właściciela, którym był Wacław Olek. Specjalizował się w materiałach na ubrania i spodnie męskie, na ulstry (rodzaj dwurzędowego płaszcza męskiego) i bekiesze (rodzaj płaszcza męskiego podszytego futrem), ale oferował też gotową lub szytą na miarę garderobę męską i dla chłopców, w tym paleoty (palta) i jupy (kurtki) oraz kapelusze i krawaty. Przy Poznańskiej 6 skład z materiałami i konfekcją prowadziła Joanna Olek, która w 1934 roku zmieniła jego lokalizację na Sienkiewicza 1, gdzie jej specjalnością były wełny.

Gdzie najtaniej ?
kupuje się podarki gwiazdkowe

u A. Matuszewskiego
Września, Poznańska 9
naprzeciw kościoła kat.

Sukna, bławaty, artykuły męskie i towary krótkie.
Pierwszorzędny zakład krawiecki.

Znacząca we wrzeńskim handlu konfekcją była rodzina Grzeszkiewiczów. W 1924 roku Marian Grzeszkiewicz otworzył „magazyn kapeluszy i konfekcji damskiej” przy Poznańskiej 5, posiadając już wcześniej skład bławatów, bielizny i konfekcji damskiej w Rynku 2. W 1927 roku wspólnie z Władysławem Śliwińskim otworzył skład bławatno-konfekcyjny w Rynku 18 (róg Poznańskiej), reklamowany jako „polski bazar” w odróżnieniu od prowadzonego przez wrzeńskiego Żyda Waltera Brückmanna po sąsiedzku przy Poznańskiej 33 „taniego bazaru”. Z udziału w tym sklepie Grzeszkiewicz wycofał się już po kilku miesiącach. Później w tym miejscu skład skór prowadził K. Sobczak, a Grzeszkiewicz wspólnie z żoną Marią prowadzili sklepy z bławatami i konfekcją (damską) przy Poznańskiej i w Rynku. W Rynku 22 mieścił się drugi, większy skład żydowski podobnej branży – Emilia Brückmanna.

Wacław Olek, Września
Czapki Rynek 23 Czapki
Skład gotowej garderoby, męskiej i dla chłopców.

Ubrania na miarę
pod gwarancją dobrego leżenia.

Materiały Bielskie — płaszczowe damskie i męskie, na ubrania, ulstry, bekiesze, spodnie.
Skóra i rzeczowa usługa. Ceny niskie.

Różne koleje losu przechodziły sklepy (także restauracja) w budynku Rynek 1 (róg Sienkiewicza). Na początku lat 30. „magazyn artykułów męskich” – koszule sportowe, krawaty, kapelusze, czapki, kamizelki, pulowery, rękawiczki, szelki, getry, skarpety, szelki, laski i bieliznę męską – prowadził tu Zygmunt Nowakowski. W 1934 roku skład (tego określenia używano wówczas zamiennie z określeniem „magazyn”) przejęła Maria Sowińska, nadając mu nazwę „Elegancja” i rozszerzając ofertę o „przybory” wojskowe, kolejarские i szkolne. Kolejną właścicielką sklepu była Maria Januszeńska, a w końcu powstał tam sklep innej branży – „Weska”, oferujący herbatę, kawę i słodycze. Po sąsiedzku, przy Sienkiewicza 1 w latach 20 (do 1934 roku), sklep bławatno-konfekcyjny prowadził Edmund

Niedościgniony wybór nowości w materiałach damskich
na płaszcze, kostiumy i suknie.

Na specjalną uwagę zasługują również:
Materiały męskie oraz wszelkie dodatki krawieckie.

FIRANY — KAPY — OBRUSY
Bielizna, pończochy damskie, męskie i dziecięce we wielkim wyborze.

M. NOWICKI
Września - Rynek 23 - Telefon 99.

li gotowe towary. Wśród nich wyróżniał się Aleksander Matuszewski, który zmieniał adres warsztatu (Poznańska 16-12-9), a oprócz niego Edward Kulczak (Sienkiewicza 17 - Warszawska 5) i Szczepan Błaszczak (Sienkiewicza 18). Klientki odwiedzały też pracownie kapelusznice (modniarskie), najbardziej znany była ta prowadzona przez siostry Wawrzyniakówny przy Poznańskiej 31 (budynek nie istnieje). Buty, także własnej pro-

Wielce Szanowne Obywatelstwo miasta Wrześni i okolicy jak najprzejrzajniej uwiadomimy o otwarciu we wtorek, dnia 20 bm.

Magazynu konfekcji damskiej i dziecięcej
oraz bielizny damskiej

we Wrześni, przy ulicy Poznańskiej Nr 31.
Olbrymi wybór. — Przystępne ceny. — Rzetelna obsługa.
O taskowe poparcie uprzejmie prosimy.

Siostry Wawrzyniakówny.

Nowak, który później przeniósł go na drugą stronę ulicy, pod Sienkiewicza 21 (obok Chelmińskiej). Wcześniej pod tym adresem podobny sklep prowadzili Franciszek i Leokadia Kilkowscy, a później Franciszek Lisiecki (do 1927 roku).

Podobnych składów było we Wrześni znacznie więcej i trudno tu wszystkie wymienić. Były to m.in. sklepy przy Miłosławskiej 2, Sienkiewicza 8 i 7 (Marceli Schoen), Poznańskiej 4 (Marian Wojciechowski) i w Rynku 17 (Marian Wawrzyniak).

Na uwagę zasługują warsztaty mistrzów krawieckich, którzy nie tylko szyli na miarę, ale też sprzedawa-

li gotowe towary. Wśród nich wyróżniał się Aleksander Matuszewski, który zmieniał adres warsztatu (Poznańska 16-12-9), a oprócz niego Edward Kulczak (Sienkiewicza 17 - Warszawska 5) i Szczepan Błaszczak (Sienkiewicza 18). Klientki odwiedzały też pracownie kapelusznice (modniarskie), najbardziej znany była ta prowadzona przez siostry Wawrzyniakówny przy Poznańskiej 31 (budynek nie istnieje). Buty, także własnej pro-

* Wycinki prasowe (reklamy i ogłoszenia) wykorzystane przez autora pochodzą z Orędownika Wrzeńskiego.

Marian Torzewski

Tani Bazar!
Każdy grosz jest ciężki; jeżeli chcesz go oszczędzić — kupuj tylko w

Tanim Bazarze
właśc. W. Brückmann - Września, ulica Poznańska 33

Polecam Szan. Klientom po nietylko niskich cenach:
Konfekcje męska, damska i dziecięca, kapelusze damskie i męskie, suknie, bluzki, bieliznę damską i męską, parasole, laski, rękawiczki, skarpetki, pończochy, torebki damskie, krawaty, kolumierzyki itp.

Proszę się przekonać o niskich cenach.
Czy Krowczy, czy Łazarze — kupuj w „Tanim Bazarze”.

pierwsze lata zmieniał lokalizację, w końcu w 1916 roku umiejscowił się przy Poznańskiej 32, by w roku jubileuszu 50-lecia działalności, 1938, przenieść się do własnej kamienicy przy Sienkiewicza 21. Oferta firmy na przestrzeni 20-lecia II RP była dość zmienna. Wśród tkanin firma oferowała: materiały wełniane na suknie, kostiumy i płaszcze, tkaniny frotte, jedwabie naturalne i sztuczne, batysty, kretony, płótna, rypsy, krepę i gabardynę, zamsze, flausze, plusze i aksami-

własność Stanisława Cichockiego, mieściły się po sąsiedzku dwa sklepy branży bławatno-konfekcyjnej. Jeden z nich okresie II RP miał kolejno trzech właścicieli; początkowo prowadził go Stanisław Cichocki, potem od 1925 roku Stanisław Banaszak, a w 1930 roku przejął go Marian Nowicki (ekspedientką w tym sklepie – „składzie bławatów i towarów krótkich” – była od połowy lat 30. matka autora). Sklep Cichockiego sprzedawał garderobę (np. płaszcze), ale też bławaty i